

JM, 7. november 2014, vtk2014d.docx

Noter til Jens Kvorning og Jens Mammens oplæg på virksomhedsteorikonferencen den 7. november 2014 på Røsnæs

JM's bidrag (efter JK's indledning og før JK's afslutning):

Marx' analyse af kapitalismen på mange niveauer:

Det samfundsmæssige stofskifte: Abstrakt kapital og konkret produktion

Fænomenologisk: Individuelt og ideologisk

Markedslogikken: Omvendning af mål og midler (penge – varer)

Reduktion af konkret brugsværdi til abstrakt bytteværdi (og fetichering)

Reduktion af alle konkrete værdier og relationer til markedsværdi og varer

Reduktion af alle de konkrete menneskelige evner og egenskaber til abstrakt arbejdskraft

Reduktion af vores konkrete objektbundne motiver og interesser, engagementer til abstrakte kompetencer og til abstrakt grådighed efter rigdom som kvantitet

Fælles: Konkret → Abstrakt → Éndimensionalt

På Marx' tid havde denne markedslogik ikke gennemsyret statsapparatet og alle institutionerne. Staten nøjedes med at understøtte og legitimere kapitalismen osv.

I dag har Marx derimod fået mere ret end nogensinde. Markedslogikken gennemsyrrer hele samfundet og alle offentlige institutioner. New Public Management.

Konkurrencestaten. Tal- og måle-tyranniet. "Den økonomiske nødvendighed" som politisk diktator og erstatning for idéerne.

Målene for arbejdet i institutionerne forskydes fra sine konkrete objekter, klienterne, patienterne, eleverne til abstrakte og kvantitative registreringer, dokumentationskrav. Der fokuseres på midlerne i stedet for målene.

Afføder kraftige reaktioner fra folk især i den offentlige sektor, som ikke har været vant til markedslogikken. Ikke kun stress og jag, etc.

De føler, at deres arbejde bliver saboteret, bliver forstyrret af irrelevante dokumentationskrav, som virker mod deres hensigt. Deres engagement bliver underkendt og erstattet af præstationskrav. Pseudoarbejde, skyggeregnskaber, skuespil.

PP slides 1-6

Fra høj til lav. Jens Chr. Skou. Ben Mottelson.

Men det er værre end som så. Det er ikke kun *arbejdet*, som bliver ødelagt. Det er også de *mennesker*, som skal udføre det. Deres kollegiale relationer bliver reduceret til konkurrence og retfærdiggørelse, og deres individuelle motivsystemer bliver nedbrudt og perverteret.

Vores motiver og virksomhed, som er rettet mod det konkrete, uden for os selv, som giver arbejdet mening og glæde, erstattes med handlinger, der skal dokumentere og legitimere os, eksponere vores kompetencer, presser os til en selvoptaget, narcissistisk livsform.

Vi er indrettet til at være allocentriske, have et fokus uden for os selv, men vi presses ind i en egocentri, bliver dehumaniserede og fremmedgjorte fra vores meningsgivende sammenhænge. Vores engagement saboteres og reduceres til legitimering. Det var lige præcis det Marx sagde ville ske, men nu altså også i den offentlige sektor.

PP slides 7-10

Hvad er det for et menneskebillede, som ligger bag markedslogikken, liberalismen og New Public Management, og som vi føler bliver en spændetrøje, som er ved at ødelægge os?

PP slide 11 (Marx-model 1)

Men det er kun den halve sandhed. Vores motiver er ikke bare noget, som dannes ved at vores krukker bliver fyldt med genstande, bliver ”genstandsgjort”. Vi bliver engagerede i det vi møder, også når vi ikke har bedt om det. Det er som at blive forelsket, når man mindst ventede det (kommer Mariane ind på det?).

PP slide 12 (Den lille prins)

Han havde ikke bedt om sin rose.

PP slide 13 (Marx-model 1+2)

Men vi bliver presset væk herfra og op i den øverste livsform, hvor vi lever i evig legitimering, konkurrence og angst.

Vi ser da også en *modbevægelse*, at oprør, som forsøger at bevare de konkrete og forankrede værdier for den enkelte og for fællesskabet. En *værdikonservatisme*, kunne man måske kalde det, som tager udgangspunkt i modstanden mod New Public Management og konkurrencestat, mod krav om evig fleksibilitet, globalisering og mod *rodløshed* og *utryghed*.

Problemet med denne værdikonservatisme er, at den har et *Janus-ansigt*. På den ene side et forsvar for humanismen og den brogede mangfoldighed af individuelle og fælles værdier, et forsvar for sammenhold, solidaritet og næstekærlighed i stedet for konkurrence. På den anden side en fascistoid, nationalistisk søgen mod et fællesskab i "Blut und Boden" og en chauvinistisk skelnen mellem "dem og os", en søgen mod det kendte og hjemlige gennem et *modbillede* om det fremmede.

PP slides 14-16

PP slide 17 (Marx-model 1+2+3)

To-frontkrigens vanskeligheder (for det humanistiske – socialistiske alternativ). Kritik af EU og globaliseringen. Kritikken af konservatismen bliver let liberalistisk.

Louises eksempel med foreningslivet.

Hvilke værdier skal forsvares? Ægte universelle værdier? Demokrati, mindretalsbeskyttelse, åbenhed, tolerance, osv.

Hvilke konkrete partikulære ting er fælles? Næppe en nationalret (frikadeller eller ej). Værdiimperialismen. Men menneskeheden og vores fælles Jord.

PP slides 18-23 (Gay marriage)

BAGGRUNDSMATERIALE:

Fra det endelige program til konferencen (<http://www.virksomhedsteori.dk>), jf. vores manchet den 18. maj 2014:

20.00 Oplæg 1: Jens Mammen & Jens Kvorning: Rygterne om den marxistiske psykologis død er (måske) stærkt overdrevne

I dag er marxisme og marxistisk psykologi ikke ligefrem mainstream. Men spørgsmålet er, om psykologien og de tilgrænsende fagområder som pædagogik kunne nyde godt af at tage arven fra Marx op.

Psykologien i den vestlige verden har i de sidste mere end 20 år været domineret af en individualistisk og idealistisk basalanthropologi, der fremstiller mennesker som isolerede egennytte-maximerende enkeltindivider i en verden af sociale konstruktioner, hvilket er stik imod Marx' billede af mennesker som kollektive væsener i en materiel verden, der har potentialet til i fællesskab frit at udfolde deres personligheder gennem skabende, kollektiv virksomhed, hvilket forkrøbles under de herskende forhold.

I politik og økonomi har en plat neoliberalisme, der understøtter individualismen, været stærkt dominerende; både i den private sektor og især i den offentlige sektor i form af "new public management". Men på det seneste har fremtrædende økonomer (f.eks. Krugmann, Stiglitz, Piketty og Bowles) sat spørgsmålstegn ved denne ideologis monopol på sandheden, hvilket kun understreges af det økonomiske systems reelle fiasko under den nuværende krise. Disse økonomer lægger bl.a. vægt på menneskets kollektivitet og på umuligheden af at reducere menneskelige relationer til kontrakt og konkurrence.

Måske kunne psykologien lære af fremskridtene inden for økonomien og besinde sig på sin marxistiske arv. I oplægget diskuteres Marx' anthropologi og psykologi, ligesom nødvendigheden af at sammentænke økonomi og psykologi fremhæves. Endvidere drøftes perverteringen af de menneskelige relationer og motivstrukturer i den herskende økonomi med massiv psykologisk lidelse og deformation til følge. Det fremhæves, at denne økonomi ikke må erstattes af en ny lige så pervers kommandoøkonomi. Endvidere fremhæves det, at der i den nyeste biologi, anthropologi, arkæologi og filosofi er afsæt for en fornyet marxistisk psykologi.

Mogens Niss: "Jeg anklager". Politikens kronik, 4. jan. 2008 (udklip, fax+txt).

Peter Ibsen: "Politiet er blevet en pølsefabrik". Politikens kronik, 22. april 2013. (fax+txt).

Katrine Kielos: "Markedet æder os op". Politiken, 8. juni 2014. (fax+txt)

Mikkel Bolt: "Kontrarevolutionen er i fuld gang". Politikens kronik, 9. nov. 2013. (fax).

Peter Higgs: "I wouldn't be productive enough for today's academic system". The Guardian, 6. Dec. 2013. (net).

Per Michael Jespersen: "Markedet æder sig ind på vores sjæle". Politiken, 29. jan. 2014. (fax+txt).

Knud Illeris: Konkurrencelogikken rammer de svage. Politiken, 28. feb. 2014. (txt)

Jacob Wamberg: ”Fri os for new public management”. JP, 25. marts 2014. (fax).

Finn Collin og David Budtz Pedersen: ”Økonomernes menneskesyn er umenneskeligt”. Politiken, 16. april 2014. (fax+txt).

Morten Messerschmidt: ”Det konservative Folkeparti har overflødiggjort sig selv”. Politiken, 10. aug. 2014. (fax+txt)

Bjørn Bredal: ”Hvem er de sande konservative?” Politiken, 18. aug. 2014. (fax+txt)

Louise Margrethe Pedersen: ”Hvad kæmper vi for? – utopien om det gode samfund versus utopien om selvrealisering”. Psyke & Logos, 2014 (1), 107-116.

Michael Böss: ”Vi er på vej mod et dement samfund”. Politiken, 4. okt. 2014. (fax)

Lars Olsen: ”Krisen har øget afstanden mellem eliten og alle de andre”. Politiken, 10. okt. 2014 (txt).

Rasmus Willig: ”Konkurrencestaten æder os op”. Politiken, 25. okt. 2014. (fax+txt)

Kristian Hvidtfelt (Instituttleder på Matematik, AU): ”Alt bliver kvantificeret”. Politiken 29. okt. 2014, fra Information. (fax).

Anmeldelse af **Poul Aarøe Pedersens** ”Tænk på et tal”: ”Taltyranni ødelægger uddannelsessystemet”. Politiken 31. okt. 2014. (udklip, fax+txt)

Amalie Kestler: ”Nu kører værdikampen mod taltyranniet”. Politiken, 1. nov. 2014. (udklip, fax+txt)

gay marriage.jpg; DenLillePrins.png

NYE NOTER TIL OPLÆG, 10. OKTOBER 2014:

Der kan tages udgangspunkt i vores oprindelige oplæg, som optræder i programmet til konferencen, og det kan udbygges med eksempler fra universitetsverdenen, sundheds- og socialsektoren, m.m. Pengemagten bliver kamufleret som nødvendighedens politik.

Over for disse angreb, som forsøger at reducere hele vores mangfoldige værdisystem (som ikke er hierarkisk, men mangfoldigt og ”vetostyret”) er der så en modstand, som i meget bred betydning kan kaldes for værdikonservativ. Men denne værdikonservatisme har gennem den nyere historie vist sig at have et Janus-ansigt.

På den ene side en humanisme og socialisme, som også Marx’ kritik af kapitalismen kan ses som et udtryk for. Værdierne, som har rod i vores konkrete og mangfoldige forhold til hinanden og til de reelle brugsværdier, trues af at blive underlagt eller ”kanibaliseret” af den abstrakte, anonyme og endimensionale bytteværdi-skala baseret på penge. Kvaliteterne reduceres til tom kvantitet, som igen feticheres til en ny kvalitet, som tager magten fra menneskene, osv. Heroverfor forsvarer værdierne i et forsøg på at generobre vores reelle og mangfoldige forhold til hinanden.

Men den anden side af Janus-ansigtet er den fascistoide, national-romantiske kritik af kapitalismen som udtryk for globalisering, der truer det enkelte menneskes rodfæstethed, gør os utrygge, konkurrenceudsætter os, reducerer vores lokale identitet og særpræg, tvinger os ind i uvante og uoverskuelige kulturelle konfrontationer, osv. Det ser vi for tiden overalt i Europa, og trådene tilbage til de højreradikale regimer op til den anden verdenskrig er tydelige.

Problemet er (som det næsten ses i ovennævnte beskrivelser), at så længe disse to tendenser beskrives negativt i forhold til kapitalismen, liberalismen og new public management, osv. kan forskellen være lidt svær at få øje på. Det er som om vi mangler et godt begrebsapparat til at skelne inden for den modstand, som forsvarer det konkrete og de konkret forankrede værdier over for de abstrakte og anonyme nødvendigheder, som kamuflerer kapitalisternes reelle interesser.

Det er svært at orientere sig i dette felt, og de klassiske marxistiske analyser er ikke tilstrækkelige. Vi ser da også, at venstrefløjen repræsenteret ved enhedslisten manifesterer en modstand mod globalisering, som umiddelbart kan være svær at adskille fra højrefløjes EU-modstand, osv. Vi ser, at repræsentanter fra Dansk Folkeparti i nogle sammenhænge pludselig er de stærkeste fortalere for at vriste universiteterne ud af new public managements jerngreb.

En af nøglerne til at adskille ”venstre”- og ”højre”-modstanden mod kapitalen er måske, at venstrefløjen vil forsvare værdierne i al deres mangfoldighed og brogethed, mens højrefløjen føler, at værdierne må forankres i og afledes af fælles ”Blut und Boden” (symboliseret i fascismens sammenbundne knippe).

Begge fløjene forsøger at forankre værdierne i kollektivet og gør oprør mod individualisering og atomisering, mod varegørelsen. Men forståelsen af kollektivet er forskelligt. Accepten af forskellighed er ikke den samme.

Det er også vigtigt at se de indre modsætninger i de tre ”instanser”, som alle har en rationel kerne, men også trues af ”absoluteringer”. Preben Wilhjelm har lavet denne analyse i et forsvar for markedet, så længe det fungerer ”sundt”.

Den sentimentale tilknytning til rødder og familieskab og søgen tryghed i det velkendte kan vi ikke undvære totalt. Men den kan slå over i et had til det fremmede.

Den socialistiske utopi kan slå over i anarki, osv. Det er tydeligt, at socialismen for tiden er klemmt i kampen mellem den økonomiske rationalitet og den højreorienterede værdikonservatisme, og har svært ved at positivere sit standpunkt. Faren er, at når vi kritiserer kapitalen, kommer vi let til at trække på værdier, som kan være svære at skelne fra højrefløjens, og når vi kritiserer højrefløjen, kan vi være svære at skelne fra liberalisterne. Det er i hvert fald sådan det fremtræder for befolkningsflertallet. ”Frihed” har liberalisterne taget patent på, og ”tryghed” har højrefløjen taget patent på. Tilbage til os er ”fællesskabet”, som desværre er et mangelhovedet uhyre.

Vi mangler et grundbegreb, som er lige så stærkt og (tilsyneladende) éntydigt. Hvis vi siger ”mangfoldighed”, kan vi også blive overhalet af Liberal Alliance, som vil slå på, at i junglen er alt tilladt, og at vi skal have åbne grænser for hvem som helst, men naturligvis lukkede kasser.

”Næstekærlighed” og ”menneskerettigheder” er heller ikke stærke brands, fordi de er svære at omsætte i det konkrete?

Måske skal der også være et historisk perspektiv omkring nationalismens oprindelse i midten af 1800-tallet i forbindelse med de demokratiske forandringer, hvor folkene skulle defineres deres fællesskab ”nedefra”, og hvor der blev sat nye skel. Herders og andres tanker om folkefællesskabet og sprogfællesskabet (tag bare højskolesangbogen) er også et tohovedet uhyre.

Men vi skal også passe på, at det ikke bliver det rene politik og kulturhistorie, men at vi fastholder et psykologisk perspektiv.

Den nye vinkel på det menneskelige fællesskab og globaliseringen, som har at gøre med den begrænsede Jordklode og de begrænsede resurser. Her bor vi sammen. Kan vi udvide og generalisere vores lokalitet til hele jorden og menneskeheden, så at skellet mellem lokalt og globalt falder bort, eller i hvert fald relativeres? Et fællesskab, som ikke længere defineres i forhold til nogen ”udenfor”. En skønne dag må vi i hvert fald ramme denne mur. Men så er det forhåbentligt ikke for sent.